

DIÁKKÖRI FÓRUM

AZ ETNIKAI CSOPORTOK PROBLEMATIKÁJÁRÓL
AZ EGYESÜLT ÁLLAMOKBAN

Amerika történetének, a nemzet hagyományainak és mindennapi életének talán legmeghatározóbb része az, hogy a társadalom - kivéve az indiánokat - idegen országok, nemzetek, népcsoportok emberanyagából, illetve azok leszármazottaiból tevődik össze. Ezek, - kivéve a négereket - saját elhatározásuk nyomán vándoroltak be, mégha az esetek jelentős részében valamilyen kényszerítő tényező miatt is. Az amerikai társadalom és kultúra sajátos vonásainak megismeréséhez elengedhetetlenül fontos tehát e társadalom etnikai, kulturális erőinek, s további bonyolult fejlődésének alapos vizsgálata.

Anélkül, hogy a témakör elméleti vonatkozásait részleteznénk, meg kell említenünk, hogy az amerikanisztika - melynek tárgyköréhez témánk is tartozik - elméletileg a kulturológia egyik studiuma lehet. Ez a fiatal studium, kiváltképpen nálunk az, jellegénél fogva interdisziplinális, azonban a kérdéskör összességét tekintve történeti probléma, sőt, az Egyesült Államok története szempontjából az egyik központi kérdéscsoport.

Ebben a rövid vázlatban csak megemlítjük a legfontosabb kérdéseket. Legfőbb kérdésfeltevésünk az, vajon a bevándorlók asszimilálódására vonatkozó két főbb polgári elmélet - az "olvasztótégely" és a "kulturális pluralizmus" elmélete - milyen viszonyban van egymással, hogyan érvényesülnek azok a tendenciák, amelyeket ezek az elméletek a maguk oldalán felsorakoztatnak. Természetesen egyik véglet sem igaz végleteiben, /teljes asszimilálódás vagy annak teljes hiánya/, azonban a két tendencia léte kétségbevonhatatlan.

Első fontos problémánk az etnikai csoport meghatározásánál adódik. Néprajzi irodalmunkban ez a fogalom még nem eléggé tisztázott; gyakran szinonimaként használják a népi, néprajzi és etnikai csoport kifejezést. Tapasztalatainkat az amerikai viszonyokra vonatkoztatni nagyon nehéz, ezért az etnikai csoport kritériumai

közül legfontosabbnak a közös eredetet, vagy a közös kultúra egybecsatoló, azonosító, önmagát mástól elválasztó csoportöntudatot emeljük ki, és a többi néprajzi-szociológiai jellemzőket csak ezután vesszük figyelembe. További problémát jelent még az asszimiláció és az akkulturáció fogalmának a tisztázása.

A témakör konkrét kifejtéséhez és megértéséhez az Egyesült Államok történetét döntően befolyásoló bevándorlás elemzése igen lényeges. Ebből derül ki, hogy az egyes etnikai elemek milyen arányban érkeztek, milyen geográfiai csoportosulásokban helyezkedtek el, milyen időrendi sorrendben voltak dominánsak a bevándorlók áradatában, az amerikai történeti fejlődés melyik szakaszában kerültek az amerikai társadalom forgatagába. Milyen társadalmi állásu, milyen szakképzettségű, műveltségű elemek jellemezték az egyes csoportokat, milyen szellemi /vallási/ örökséggel a vállukon kellett szembenézniük az idegen viszonyokkal. A különböző időszakokban hogyan reagált az amerikai politika a bevándorlásra, hogyan tekintettek az amerikaiak az egyes bevándorló csoportokra, és hogyan tekintettek illetve milyen hatással voltak a bevándoroltak az elhagyott "Old Country" társadalmi és politikai életére.

Történeti-szociológiai megközelítéseink közül egyik legfontosabb a humán-ökológiának az a területe, amely a társadalmi rétegződés területi vetületeit, a csoportok szerveződési folyamatait a városi közösségek allokációs rendszerén keresztül vizsgálja. Történetileg kell áttekintenünk az egyes etnikai csoportok mozgását a szegregáltság, a gettó jellegű települési elkülönültség felől a szuburbánus települési forma felé, másképpen fogalmazva, a nagyvárosok centrumából a külvárosok felé. Ennek a folyamatnak a gyorsasága vagy mértéke átlagosan az akkulturáltság mértékével egyenesen arányos.

A következő fontos megközelítési pont az etnokulturális intézményesültségi szint történeti áttekintése. Ha az adott etnikai csoport szükségleteinek minden lehetséges változatát az etnikai csoporton belül ki tudja elégíteni, akkor az intézményesültségi szintje maximálisnak tekinthető. A valóságban természetesen ilyen sohasem fordult elő. Az etnokulturális intézményesültségi szint párhuzamos az etnikai csoport kohéziójával, öntudatával. Ebbe a kérdéskörbe tartozik az etnikus egyházak, az iktatás és a sajtó

0

valamint a jóléti-jótekonysági, egészségügyi intézmények szerepének a vizsgálata. Itt kell foglalkoznunk a nyelv szerepével is, - bár a nyelv nem intézmény - mivel az egyes csoportok anyanyelve jórészt ezeken az intézményeken keresztül tartható életben.

Néprajzi-szociológiai vonatkozású probléma az egyes etnokulturák endogámiája. Talán ennél a kérdésnél a legnehezebb a helyzetünk adatok hiányában. Csak minta-vizsgálatokra lehet valamelyest támaszkodni.

Csak ezen kérdések vizsgálata után vetjük fel döntő fontosságú szempontunkat: az osztályszerkezet és az etnokulturális csoport dimenzióját. Az osztályszerkezet hatása az etnokulturális mozgás tendenciáira hosszabb távon természetesen elsődleges jelentőségű. Az osztályszerkezetnek már az egyes csoportok bevándorlása utáni elhelyezkedésében, beilleszkedésében döntő szerepe volt. Az etnokulturális sajátosságok kifejeződésai egyben státuszszimbólumok is. Ez azt jelenti, hogy maguknak az etnikai csoportoknak is kialakult a presztizshierarchiája. A századfordulón kiéleződő osztályharc etnikai színezete már a nagy bevándorlás idején mutatta e két dimenzió - a vertikális és a horizontális - szoros összefonódását az Egyesült Államok társadalmi strukturájában. Az akkulturáció és az asszimiláció társadalmi átlagban a társadalmi emelkedést is jelenti, mégpedig afelé az "ideális amerikai" felé, amit a fehér protestáns - főként angolszász - elem képvisel, amely egyben a társadalmi struktúra csucsain is helyet foglal. Az emelkedés bizonyos pontokon az előítéletek érvényesítését, diszkriminációt vált ki, s az előítéletek ismét csak az etnokulturális kötelékek erősödését, az asszimiláció elakadását eredményezik.

Ezért, véleményünk szerint, egy alapvető folyamat többoldalu megjelenéséről van szó. Mivel az asszimiláció tendenciája megnyilvánulása a társadalmi emelkedés tendenciájának, a felsőbb, "amerikanizáltabb" rétegek ellenállása egyben az etnokulturákra tagolódó osztálytörekvésekkel szembeni ellenállás is. Az említett két elmélet két elvárást tükröz: az etnikai sokszínűség megszüntetését illetve annak megőrzését. Ugyanakkor az ideális, "100 %-os" amerikanizmus felé való törekvések utját gátak állják el, melyek erősítik az etnokulturák fennmaradását, esetleg újraszerveződését, míg egyben csábítanak is az amerikanizálódásra. Ezért az akkulturáció

- az amerikai társadalomban való lét alapfeltétele - általános,
de a strukturális asszimiláció esetleges.

Gellén József

/KLTE/

HEGEL AZ "ÁZSIAI" TERMELESI MÓDRRA ÉPÜLŐ TÁRSADALMAKRÓL

Az "ázsiai" termelési módról az 1960-as években újra meginduló viták egyik lényeges vonása, hogy egyfelől a marxi koncepciót mint egészet, másfelől annak történelmi "utóéletét" tárgyalják. Ugyanakkor tudomásunk szerint a probléma "előtörténetének" megvizsgálásával - néhány elejtett megjegyzéstől eltekintve - Magyarországon még nem foglalkoztak.

A dolgozat éppen arra a kérdésre próbál választ adni, hogy a marxi elemzés nyomán "ázsiai" termelési módnak nevezett kérdés-komplexumnak milyen előzményei voltak a Marx előtti gondolkodásban, közelebbről a hegeli történelemfilozófiában.

Az első rész egészen érintőlegesen a hegeli módszernek a történetfilozófiában való megjelenésével foglalkozik. Ezt - Marx nyomán - a szubsztanciának szubjektumként történő megragadásával jellemezhetjük. Hegel korántsem a priori konstruál egy mesterkelt, önkényes és ezáltal használhatatlan rendszert, mint ahogy azt néhányan állítják. Ellenkezőleg, nála a szellem teremtő öntevékenysége, azaz a szubjektív objektíválódását, megelőzi a lényeges objektív szubjektíválása, a szubsztanciának szubjektumként való tételezése. Így az aprioritás csak mint látszat jelentkezik. Ez a - Hegel szubjektív fölfogásától eltérő - objektív kiindulópont biztosítja azt a historikus szemléletmódot, amit a keleti világról vallott nézetei alapján a dolgozat harmadik felében próbálunk meg áttekinteni.

Ugyanakkor - s ez már a hegeli filozófia objektív idealista oldala - az elvonttól a konkrétéhoz felemelkedő módszer árnyoldalát jelenti, hogy Hegel ezt mint a konkrétnek a keletkezési folyamatát ábrázolja, s nem annak mint szellemileg konkrétnek újjáalko-